



БАХШИЧИЛИК САНЪАТИ ОРҚАЛИ ЁШ АВЛОДНИ МАЪНАВИЙ ТАРБИЯЛАШ

Турсынбаева Умида Саламат кызы

Ўзбекистон давлат консерваторияси Нукус филияли

“Муסיқашунослик” мутахасислиги 1-курс талабаси

Tel: 998991130145

Ҳозирги вақтга Республикамизда таълим – тарбия тизимининг кечаётган янгиланиш жараёни давлат сиёсатининг устувор йўналиши сифатида амалга оширилаётгани бевосита ҳукуматимизнинг бу соҳадаги раҳнамолиги, ҳозирги авлодга буюк келажак яратиш йўлидаги ғамхорлигининг намунасидир. Президентимиз таъкидлаганидек: “Агар жамият ҳаётининг танаси иқтисодиёт бўлса, унинг жони ва руҳи маънавийдир. Биз янги Ўзбекистонни барпо этишга қарор қилган эканмиз, иккита мустаҳкам устунга таянамиз. Биринчиси – бозор тамойилларига асосланган кучли иқтисодиёт. Иккинчиси – аجدодларимизнинг бой мероси ва миллий қадриятларга асосланган кучли маънавийдир”.

Қорақалпоғистон Республикаси ва Қашқадарё, Сурхондарё, Самарқанд, Хоразм вилоятлари ҳамда ҳудудларида бахшичилик санъати ривожланган бўлиб, ҳозирги кунда Булунғур, Қўрғон, Шаҳрисабз, Қамай, Чирокчи, Деҳқонобод, Шеробод, Бойсун, Жанубий Тожикистон, Хоразм ҳамда Қорақалпоқ дostonчилик мактаблари мавжуд. Улар бир - биридан ижро усуллари ва репертуарлари билан фарқланадилар. Жумладан, Қорақалпоқ дostonчилик мактабларида дostonчилик мактаби азалдан қаҳрамонлик дostonларини ижро этиб келгани билан машҳур.

Халқ бақшичилик санъатининг дoston, халқ кўшиқларида инсон тарбияси, одоб – ахлоқи, хусусан комил инсон муомиласи диққат эътиборда туради. Шунини алоҳида таъкидлаш мумкин халқ ижодининг қайси шакли бўлмасин, унда муайян халқ маънавий дунё қарашларининг у ёки бу



жиҳатлари ўз ифодасини топган бўлади. Ҳозирги кунда бахшичилик санъатида халқ қўшиқларини ўргатишга катта аҳамият бермоқта. Шунки халқ қўшиқларининг қай бир тури бўлишидан қатъий назар уларнинг ҳаммаси комил инсонни тарбиялашга катта хисса қўшади. Шунингдек маънавий маданиятга интилиш қорақалпоқ халқининг тарихида катта аҳамиятга эга. Сабаби бугунги кун талаби ижтимоий ривожланишни кўп асрлик тарихи давомида ўнинг ўзига хос хислатларидан бири бўлиб келган.

“Кадрлар тайёрлаш Миллий дастури” да маънавий – ахлоқий тарбия ва маърифат ишларига алоҳида ўрин берилганлиги бежиз эмас. Унда айтилишича, “Ёш авлодни маънавий – ахлоқий тарбиялашда халқнинг бой миллий маданий – тарихий анъаналарига, урф – одатларига ҳамда умумбашарий қоидаларига асосланган самарали ташкилий, педагогик шакл ва воситалари ишлаб чиқилиб, амалиётга жорий этилади”. Шу боис ёшларда маънавий етукликни шакллантириш, таълим ва тарбиянинг ажралмас қисми бўлиши керак. Ёшлар бугунги илғор фан – техника ютуқларини чуқур ўрганиш билан маънавийтимизнинг негизини ташкил этувчи ўтмиш намоёндалари ал – Хоразмий, А.Р.Беруний, Форобий, Абу Али Ибн Сино, Алишер Навоий, Ажиниёз, Бердақ каби даҳоларнинг ижодини билиши ва улар билан фахрланиши даркордир. Маънавий тарбия баркамол инсон дунёқарашини шакллантиришда муҳим ўрин тутди. Маънавият инсондаги яратувчилик қудратидир, инсондаги шу қудратни уйғотиш ва ҳаракатга келтиришга муваффақ бўлинса, барча улуғвор режаларни амалга ошириш учун имкон вужудга келади. Маънавий маданиятни юксалтириш ёшларни миллий ўзликни янада теранроқ англашга кўмак беради. Миллий ўзликни англаш бу ҳар бир ёш авлод ўз халқининг кўп асрлик бой тарихи, маънавий мероси, қадириятлари, маданияти ва санъатини чуқур билишини тақоза этади. Шунки улар авлоддан – авлодга мерос бўлиб, кишилар маънавий ҳаётига таъсир кўрсатадиган маданий ҳодиса сифатида кишилар онига сингган, қабул қилинган тартиб ва қоидалар мажмуаси ҳисобланади.



Ёш авлодга бахшичилик санъатини ўргатиш орқали уларни маънавий тарбилаш жараёнини ривожлантириш учун асосан:

- таълим мазмунида мусикий меросимизнинг бойлигини устуворлигини, умуминсоний қадриятларни ва миллий мусиқа дурдоналарини ўрганиш тамойилларига асосланиш;

- ўқувчиларда мусикий идрокни шакллантириш;

- мусиқанинг назарий ва амалий жиҳатлари билан таништириш;

- мусиқа санъатининг имкониятларидан, миллий мусиқа мерослардан тўлақонли фойдаланиш;

- дарсни таълим ва тарбиянинг узвийлиги принципи асосида ташкил этиш;

- миллий қадриятларга ва урф одатларга садоқат, ҳурмат руҳида тарбиялаш;

- қўшиқ ўргатиш жараёнида ўқувчиларни маънавий, эстетик, руҳий, сиёсий ва жисмоний ривожлантиришга йўналтирилса мақсадга мувофиқ бўлади. Натижада уларнинг Ватанга бўлган муҳаббатини янада оширади ва улар ватан равнақи учун қўшаётган ҳиссасини онгли равишта тушуниб олишларига ёрдам беради. Бу албатта муҳим тарбиявий аҳамият касб этади.

Қорақалпоқ бахшичилик санъатида аёллар ижросида (қыз бақсылар) алоҳида ўрни бўлиб Хурлиман давомчилари хисобланади. Қорақалпоқ бахшичилик мактаби Нукус санъат ва маданият коллежида ёш ижрочилар томонидан ўзлаштирилмоқда (ҳозирги ихтисослаштирилган мактаб). Бугунги кунда устоз бақши Қайратдин Утемуротов, Оралбай Утамбетов, Тенелбай Қаллыев, Гулнара Алламбергенова, Зиёда Шарипова, Гулбахор Ақымбетова, ва б.х. Ёш авлодни миллий қадриятларимизга содиқ руҳда тарбиялашда эзгуликка чорлайдиган, ватанпарвар, адолатли, мард, жасур бўлишга ундовчи дostonларининг ва умуман бахшичилик санъатининг ўрни беқиёс. Қорақалпоғистонда бахшичилик санъати олий ва ўрта махсус таълим тизимининг ўқув жараёнига киритилган. Шунинг учун ҳам кўп сонли мусиқа



ва санъат мактаблари, коллежлар, лицейлар ва олий таълим муассасаларида ушбу йўналишдаги ишлар олиб борилмоқда.

Хулоса қилиб айтар эканмиз, бугунги жадал ривожланиш даврда ҳақийқий маънавиятли ва билимли ёшларимиз инсон кадрини билиши, ўз миллий кадриятларини кўз қорачиғимиздай асрашимизни, миллий ўзлигини ҳис этиши, эркин ва обод жамиятда яшаш, мустақил давлатимизнинг жаҳон ҳамкорлигида ўзининг муносиб ўрнини эгаллаши учун фидойилик билан иш олиб бориши бугунги ёшларимизга тушунтирмоғимиз даркор. Мана шундай инсоний фазилатларга, юксак маънавиятга эга бўлган халқ ҳеч кимга ҳеч қачон қарам бўлмайди, маънавий маданияти бой ёшларимиз эса ўзининг келажакдаги мақсадларига албатта эришишига ишончимиз комил бўлади. Ёшларни бахшичилик санъати орқали маънавий тарбиялаш, комил инсон этиб жамият учун керак инсонга айлантириш бугунги кун давр талаби ҳисобланади. Бу вазифани амалга оширишда мутахассислардан ҳар томонлама илмий изланишни талаб этади.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР

- 1.Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев раислигида 2021 йилнинг 19 январь куни Маънавий – маърифий ишлар тизимини тубдан такомиллаштириш, бу борада давлат ва жамоат ташкилотларининг ҳамкорлиги кучайтириш масалаларига бағишланган йиғилишидаги нутқи.// Халқ сўзи, 2021 йил, 20 январь, №13(7793).
2. Мақсетов. Қ. Қарақалпақ жыраў бақсылары. Нөкис- 1983 жыл
- 3.Турсунов.С.Н, Пардаев.Т.Р, Турсунова.Н.М, Муртазоев.Б. Ўзбекистонда бахшичилик санъатининг шаклланиши ва тараққиёти тарихи монографияси УЎК:398.3(575.1)